

Ανδρομάχη Οικονόμου, *Φύση, Τεχνολογία και Κοινωνία στις Ορεινές Κοινότητες του Κιθαιρώνα, Οδυσσέας, Αθήνα 2007, σελ. 216*

Η Ανδρομάχη Οικονόμου με την τελευταία της αυτή συμβολή επιχειρεί να αναδείξει τη σχέση ανάμεσα στη φύση, την τεχνολογία και τον τρόπο που αυτές συναρθρώνονται, ώστε να εκβάλλουν στην κοινωνική αναπαραγωγή των υποκειμένων, τόσο ως κοινωνικές ολότητες, όσο και ως άτομα. Η άρθρωση της σχέσης φύση-τεχνολογία-κοινωνία διχασολαβείται και καθορίζεται από τη διαδικασία μέσα από την οποία ρυθμίζεται η πρόσβαση στους πόρους. Η πρόσβαση αυτή είναι ο παράγοντας που οριοθετεί την οργάνωση της παραγωγής και που συγκροτεί τη μορφή των σχέσεων παραγωγής σε έναν ιστορικά προσδιορισμένο κοινωνικό σχηματισμό.

Στην εν λόγω πραγματεία, η συγγραφέας αναδεικνύει με ποιον τρόπο οι ορεινές κοινότητες του Κιθαιρώνα θέτουν στην υπηρέσιά τους τη φύση και την τεχνολογία, μετατρέποντας τα σε μέσα παραγωγής με σκοπό την παραγωγή ενός συγκεκριμένου αποτελέσματος. Έτσι, η σκοπούμενη οργάνωση και ο καταμερισμός της εργασίας, η χρήση της γης και των εργαλείων δημιουργούν συγκεκριμένες και ιδιαίτερες κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες με τη σειρά τους προσδιορίζουν τον έλεγχο και την πρόσβαση στα μέσα παραγωγής καθώς και ποικίλες μορφές συνεργασίας, προσαρμογής

ή αντίστασης, στοιχεία τα οποία επενδύονται και με συμβολικό νόημα.

Η μελέτη οργανώνεται σε επτά κεφάλαια. Στο πρώτο, αναφέρονται τα βασικά χαρακτηριστικά του περιβάλλοντος και η ιστορική συγκρότηση των τοπικών αρβανίτικων κοινοτήτων που αποτελούνται από τα Βίλια, τις Ερυθρές και τα Δερβενοχώρια. Στο δεύτερο, αναλύονται οι μορφές χρήσης της γης ως μέσο παραγωγής. Η έμφαση δίδεται στην παραγωγή ρητίνης, ως κύριου εμπορευματικού προϊόντος, στην κατασκευή του ξυλοκάρβουνου και στην παραγωγή της τεχνητής ξυλείας, όπως αυτά ορίζονται από την ισχύουσα νομοθεσία. Το τρίτο κεφάλαιο αναφέρεται στην κτηνοτροφία και στις στρατηγικές διαχείρισης του κοπαδιού. Το τέταρτο σχετίζεται κυρίως με τις αγροτικές προβιομηχανικές πρακτικές και τον τρόπο με τον οποίο μετασχηματίστηκαν μέσα από επιβαλλόμενες αλλαγές σχετιζόμενες με τον εκσυγχρονισμό της γεωργίας, με έμφαση στο δήμο Ερυθρών. Επιπλέον, αναλύεται η παραγωγή του δομημένου χώρου σε επίπεδο οικίας και κοινότητας. Το πέμπτο κεφάλαιο αφορά την επεξεργασία ενός ιδιαίτερα σημαντικού αναλυτικού εργαλείου για τις κοινωνικές επιστήμες, την έννοια του οικιακού τρόπου παραγωγής. Η έννοια αυτή και η εφαρμογή της είναι εξαιρετικά σημαντικά

στοιχεία, καθόσον αναδεικνύουν στρατηγι-
κές, κοινωνικές πρακτικές και τον κοινωνι-
κό καταμερισμό της εργασίας στην συμ-
βιωτική ομάδα του αγροτικού χώρου. Στο
έκτο κεφάλαιο παρουσιάζεται η συμβολική
διάσταση της κοινωνικής εντόπιας ζωής
μέσα από την ανάλυση των παραδοσιακών
θρησκευτικών πανηγυριών. Τέλος, το έβδο-
μο κεφάλαιο αφορά αυτόν καθ' εαυτόν το
μετασχηματισμό των τοπικών κοινωνιών,
όπως αυτός λαμβάνει χώρα μέσα από τις
αλλαγές στην αγροτική τεχνολογία, τις
διαφορετικές χρήσεις της γης και την το-
πική διαφοροποίηση των οικονομικών δρα-
στηριοτήτων, οι οποίες στον άξονα της
συγχρονίας δίνουν έμφαση στον τουρισμό
και την οικοπεδοποίηση της γης.

Η ευθύνοπτη αυτή παρουσίαση είναι σε
θέση, νομίζω, να αποτυπώσει τόσο τα εν-
διαφέροντα της συγγραφείας, όσο και την ε-
πεξεργασία θεματικών πεδίων που απασχο-
λούν επιστημονικές περιυχές, όπως η εθ-
νολογία, η κοινωνική λαογραφία, η οικονομι-
κή και κοινωνική ανθρωπολογία, η αγροτική
κοινωνιολογία καθώς και η κοινωνική γεω-
γραφία. Κατά συνέπεια, η μελέτη αυτή δια-
τέμνει μια σειρά από πεδία και δημιουργεί
ένα πλαίσιο διαλόγου και αναρώτησης για
την έννοια της παραγωγής, για τον τρόπο
πρόσληψής της σχέσης ανθρώπου-φύσης,
για την κοινωνική οργάνωση των παραγω-
γικών σχέσεων, για τη σχέση πολιτισμού
και οικονομίας, για την έννοια της αυτοκα-
τανάλωσης στα πλαίσια του οικιακού τρό-
που παραγωγής, για την παραγωγή του
χώρου καθώς και για την έννοια του μετα-
σχηματισμού τόσο του τοπίου όσο και του

ανθρωπογενούς περιβάλλοντος σε μια κοινω-
νία λίγα μονάχα χιλιόμετρα μακριά από τον
ιστό της πρωτεύουσας.

Οι διαστάσεις αυτές, ωστόσο, υφίστα-
νται λόγω της अपαράκκιμπτης μεθόδου, για
την εθνολογία και την κοινωνική ανθρωπο-
λογία, της επιτόπιας έρευνας και της συμ-
μετοχικής παρατήρησης. Η συγγραφείας,
έχοντας κάνει εκτεταμένη έρευνα στην πε-
ριοχή, στη βάση της μεθόδου που αναφέρα-
με, συνδυάζει επιτυχώς τα ευρήματά της με
την ιστορική ανάλυση, δείχνοντας ότι η το-
πική αυτή κοινότητα δεν οφείλει την ύπαρ-
ξή της σε παρθενογενέσεις, αλλά σε ιστορι-
κά, υλικά και κοινωνικά προσδιορισμένες
διαδικασίες, γεφυρώνοντας με αυτόν τον
τρόπο την ανθρωπολογική οπτική με τις
προσεγγίσεις της κοινωνικής λαογραφίας.

Θα ήθελα, τέλος, να επιστημάνω το γε-
γονός ότι τέτοιου είδους προσεγγίσεις δεν
αποτελούν ένα πρόσθετο γνωσιακό απόθε-
μα μονάχα για την κοινωνική επιστήμη,
αλλά και ένα εξαιρετικά σύνθετο εργαλείο
ανάδειξης των τεκταινόμενων στο πεδίο
της τοπικής κοινότητας, σε μια περίοδο ό-
που οι κεντρικά σχεδιασμένες πολιτικές εί-
τε αγνοούν, είτε δεν έχουν τη δυνατότητα
προσέγγισης της κοινωνικής εμπειρίας «α-
πό τα κάτω», τη στιγμή που η τοπική
κοινότητα βιώνει αντιφάσεις που προέρχο-
νται από τον τρόπο με τον οποίο έχει «συ-
νηθίσει» να ζει και από εκείνες τις επιλο-
γές που εκβάλλουν στο μετασχηματισμό
του περιαστικού χώρου της πρωτεύουσας.

Μάνος Σπυριδάκης